

КООПЕРАТИВИ – ІНСТРУМЕНТ ВІДРОДЖЕННЯ СКОТАРСТВА В УКРАЇНІ

О. Д. Ковальчук, к. е. н., доцент
Житомирський національний агроекологічний університет

Досліджено необхідність державного стимулювання та підтримки створення обслуговуючих кооперативів у м'ясному скотарстві.

Постановка проблеми. Пріоритетними завданнями аграрної реформи в сучасних умовах є забезпечення стійких перспектив продовольчої безпеки та підвищення доходів сільськогосподарських виробників. Країни – члени ЄС, США, Канада та інші розвинуті країни для вирішення зазначених питань обрали шлях підтримки створення прозорої заготівельно-збутової інфраструктури на засадах кооперації та її інтеграції з торгівлею, підприємствами харчової і переробної промисловості. Створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Україні необхідно розглядати як реальну можливість побудови нової моделі сільського господарства, адже аграрна криза певною мірою є кризою організаційної структури.

Основна частина жителів сільської місцевості в Україні є самозайнятою і потребує державної підтримки у напрямку посилення та об'єднання своєї виробничої діяльності. Для того, щоб виявити сучасний стан сільського розвитку, його виробничий та соціальний потенціал, Мінагрополітики та продовольства України ініціювало опитування голів сільських та селищних рад (10 тис.) у рамках програми «Рідне село». З них 83 % вважають перспективним створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, а 22 % респондентів перспективними вважають виробничі кооперативи.

На думку голів сільських і селищних рад, в Україні необхідно створити близько 18 тис. кооперативів. Це б дало змогу об'єднати у спільну виробничу діяльність майже 5 млн сільських мешканців. Перспективними для створення селяни вважають молочарські, зернові кооперативи, із заготівлі та забою живої худоби, із заготівлі плодів та овочів, переробні, із надання комунальних послуг, а також сервісні та із заготівлі кормів та трав. З цією метою держава взяла курс на заохочення селян до створення виробничих та обслуговуючих кооперативів.

В Україні налічується близько 4,5 млн господарств населення, які використовують 6,6 млн га земельних угідь. Загалом селяни виробляють до 80 % молока, 43 % м'яса, 95 % картоплі, 85 % плодів та ягід. Відсутність ефективних, доступних для господарств населення каналів реалізації сільськогосподарської продукції виступає обмежувальним фактором щодо перерозподілу вартостей у механізмі ціноутворення. До того ж, за зобов'язаннями перед ЄС і СОТ до 2015 р. держава повинна заборонити подвірний забій худоби.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теорія кооперації будується на працях таких провідних вчених, як О. Анциферов, С. Бородаєвський, М. Левитський, Б. Мартос, К. Мацієвич, М. Туган-Барановський, О. Чайнов та інші, які доследили правову та соціально-економічну природу і сутність кооперативних організацій. Пошуку шляхів підвищення ефективності функціонування сільськогосподарських кооперативів присвячено значну кількість економічних праць В. В. Зіновчука, М. Й. Маліка, Л. В. Молдаван, В. В. Гончаренко та інш. Незважаючи на це, ряд аспектів даної актуальної проблеми в нових економічних умовах потребують продовження дослідження.

Мета та методика дослідження. Метою дослідження є наукове обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо забезпечення ефективного розвитку та функціонування сільськогосподарських кооперативів у скотарстві. Теоретико-методологічною основою дослідження є наукові праці, законодавчі та інші нормативно-правові акти з питань державного стимулювання розвитку кооперування у тваринництві. Для реалізації поставлених завдань застосовувалися наступні методи і форми дослідження: діалектичний, абстрактно-логічний, системного аналізу, логічного узагальнення тощо.

Виклад основного матеріалу. Розбудова сільськогосподарської обслуговуючої кооперації є одним із головних пріоритетів Міністерства аграрної політики та продовольства України, важливою

складовою сталою розвитку сільських територій, адже у споживання м'яса в середньому по Україні в 2012 р. становило лише 54,4 кг за рік. Для збільшення споживання співвітчизниками даного продукту та нарощення його виробництва, держава продовжує підтримку галузі тваринництва. Так, минулоріч було подолано негативну тенденцію у галузі та реалізовано на забій 3,4 млн т худоби та птиці в живій вазі, що на 3,4 % більше, ніж у 2011 р. Щодо показників у тваринництві, то станом на 01.02.2013 р. поголів'я ВРХ становило 4,7 млн гол, що на 4,5 % більше порівняно з аналогічним періодом минулого року. Отримати такі результати вдалося завдяки системній державній підтримці тваринництва у минулому році.

Слід нагадати, що в травні 2012 р. Уряд запровадив виплату бюджетної дотації селянам за збереження та утримання молодняку ВРХ. Загалом у 2012 р. майже 340 тис. селян взяли участь у даній програмі. Наразі держава повністю виплатила дотації за збереження та утримання молодняку ВРХ, заявки на які надійшли минулого року.

Разом із тим, уже підписано всі документи, необхідні для цьогорічного етапу дії програми. В 2013 р. на виплату бюджетної дотації за утримання та збереження молодняку ВРХ у бюджеті передбачено 152,3 млн грн. Як і в 2012 р. розмір дотації становитиме 250 грн за кожних три місяці утримання – до досягнення 15-місячного віку. Прогнозується, що дана програма у поточному році стимулюватиме приріст поголів'я ВРХ у господарствах населення на 304,6 тис. гол. [2].

Крім того, в 2013 р. розпочинається програма виплати дотацій населенню, членам сільгоспкооперативів, а також фермерським господарствам, за здану на переробні підприємства великовагову худобу та свиней. У 2012 р. господарствами населення здано на забій 45 % худоби та птиці у живій вазі. При цьому на переробні підприємства від цього обсягу надійшло тільки 48 %. Саме для того, щоб збільшити продаж худоби від господарств населення на переробні підприємства розпочинається виплата даної дотації. Цей новий напрямок державної підтримки є актуальним як у контексті розвитку кооперативного руху, так і для збільшення виробництва м'яса. Адже така дотація здійснюється паралельно з виплатою за збереження та утримання молодняку ВРХ.

Стимулювання прямої реалізації важковагової худоби переробним підприємствам особливо вигідне для фермерів та учасників кооперативних об'єднань, адже це зацікавлює селян формувати партії худоби для здачі на переробку. Окрім того, така форма підтримки сприятиме організації замкнутого циклу виробництва у тваринництві шляхом розвитку кооперації.

Держава розробила необхідні умови для отримання даної дотації. По-перше, худоба має обов'язково бути ідентифікованою спеціалістом ветеринарної медицини, що посилить контроль за якістю та безпечністю м'яса. По-друге, оформлення та видача необхідних документів є безкоштовними. І по-третє, перелік необхідних документів максимально скорочено. Зокрема, за реалізовану з 01.01.2013 р. переробним підприємствам худобу вагою понад 330 кг розмір дотації становитиме 2,50 грн за кг. Так, для прикладу, за проданого бичка вагою 400 кг селянин отримує дотацію в розмірі 1 тис. грн. На виплату у 2013 р. бюджетної дотації за здану на забій та переробку худобу в першому півріччі цього року буде спрямовано 15 млн грн [4]. Дана програма стимулюватиме збільшення надходження на переробні підприємства худоби в живій вазі від господарств населення.

Таким чином, підтримка селян відтепер відбуватиметься у двох напрямках: як за те, що селяни залишатимуть молодняк ВРХ на відгодівлю та утримання, так і за те, що цей молодняк буде зданий на переробні підприємства. Саме такі форми підтримки дадуть змогу отримати максимальний результат та ще більше мотивувати власників селянських господарств створювати кооперативи.

Крім того, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи мають можливість отримати від держави компенсацію вартості сільгосптехніки, обладнання та устаткування вітчизняного виробництва, вони можуть скористатися механізмом фінансового лізингу.

Важливим є збереження спеціальних режимів оподаткування сільгосптоваровиробників. Існування таких режимів дає можливість сприяти формуванню інвестиційної привабливості та створювати умови для розвитку аграрного бізнесу. Результатом цього стало щорічне зростання надходжень від підприємств АПК до бюджетів усіх рівнів (у 2012 р. – 42,1 млрд. грн, що на 2,0 млрд грн, або 4,8%, більше, ніж у 2011 р.) та позитивне зовнішньоекономічне сальдо, яке у 2012 р. становило 10,3 млрд дол. США, що на 3,8 млрд. дол. США більше, ніж у 2011 р. Крім того, чинні спеціальні режими оподаткування сільгосптоваровиробників, які є фактично непрямою державною підтримкою, реалізуються автоматично – без втручання будь-яких органів виконавчої влади, що має важливе значення у спрощенні податкових відносин у галузі сільського господарства, зменшує трудомісткість і витрати на адміністрування податків. Дія спецрежимів оподаткування сільгоспвиробників є особливо відчутною в умовах фінансової кризи та обмеженого фінансування потреб на розвиток

агропромислового комплексу за рахунок прямих дотацій із бюджету, обмеженого доступу до банківських кредитів та зростання цін на основні матеріально-технічні ресурси, які споживаються сільським господарством.

Висновки. 1. Сільськогосподарські кооперативи є оптимальною формою об'єднання одноосібних господарств на селі. Така форма господарювання дасть змогу ефективно використовувати державну допомогу, забезпечити внутрішній ринок якісною та доступною продукцією вітчизняного виробництва, дозволить селянам отримувати достойні доходи та стимулюватиме соціально-економічний розвиток сільських територій у цілому. Сільськогосподарську обслуговуючу кооперацію слід розглядати як спосіб самоорганізації сільських товаровиробників, а також як своєрідний механізм захисту невеликих селянських, фермерських господарств від несумлінних посередницьких структур та економічної залежності від них.

2. Держава повинна продемонструвати селянам переваги обслуговуючої кооперації, її потенційну здатність бути рушійною силою для суттєвого поліпшення цінової ситуації за рахунок підвищення якості сільськогосподарської продукції, усунення посередників в ланцюгу її збуту на організованому аграрному ринку. Основна ціль держави – відновити довіру селян до обслуговуючої кооперації, допомогти їм відродити давні українські кооперативні традиції та сформувати потужну сучасну кооперативну мережу в Україні.

3. Кооперація – це механізм оптимізації витрат виробників на придбання основних засобів, проведення окремих технологічних операцій, створення додаткових робочих місць у сільській місцевості, поліпшення соціального захисту населення, підвищення рівня життя на селі.

4. Одним із стримуючих факторів створення обслуговуючих кооперативів є недостатня обізнаність сільського населення. Організація інформаційно-роз'яснювальної і просвітницької роботи серед селян за участю місцевих органів самоврядування, науковців і громадських організацій, самих переробників сільськогосподарської продукції допоможе подолати цей бар'єр, зробити їх вибір на користь кооперації свідомим.

Список використаних джерел

1. Пантелеймоненко А. О. Аграрна кооперація України: теорія і практика: моногр. / А. О. Пантелеймоненко – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. – 347 с.

2. Понад 152 мільйона гривень передбачено в цьому році на виплати дотацій за утримання та збереження молодняка ВРХ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/uk/node/5097>.
3. Стратегічні напрями розвитку підприємництва і кооперації в сільському господарстві на період до 2020 року / [Ю. О. Лупенко, М. Й. Малік, В. М. Засць та ін.]; за ред. М. Й. Маліка. – К.: ННЦ ІАЕ, 2013. – 50 с.
4. У 2013 році передбачено 15 мільйонів гривень на виплату дотацій за здачу худоби на переробні підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/uk/node/5070>